

فهرست مطالب

۲.....	صورت مالی
۲.....	دفتر کل
۴.....	فعالیت مالی
۵.....	ترازنامه
۶.....	دارایی جاری
۷.....	صورت سود و زیان
۹.....	صورت حقوق صاحبان سرمایه
۱۰.....	تعریف سرمایه
۱۱.....	تعریف
۱۱.....	در ایران

صورت مالی

به طور کلی هر واحد اقتصادی به منظور برنامه ریزی و تعیین خط مشی آینده ، اطلاعات و گزارشهای حسابداری را مورد بررسی قرار می دهد و از آنجا که اطلاعات حسابداری به خودی خود قابل استفاده نیستند باید ثبت و طبقه بندی شده و در قالب صورتهای مالی خلاصه گردند .

برای ثبت این اطلاعات ، حسابداران هر یک از فعالیتهای مالی را مورد تجزیه و تحلیل قرارداده و پس از طبقه بندی اقلام ثبت شده اثر آن را بر معادله حسابداری تعیین می نمایند ، سپس اقلام ثبت شده را در قالب اعداد قابل سنجش به پول خلاصه نموده سپس در این مرحله از ترکیب و تنظیم حسابهای دفتر کل گزارشهایی را تهیه می کنند که حداکثر اطلاعات مورد نیاز کسانی که به این نتایج برای ادامه فعالیت خود نیاز دارند ، را به طور ساده و خلاصه به دست می دهد . این گزارشها را در اصطلاح حسابداری صورتهای مالی می گوئیم که از مهمترین آنها می توان به ترازنامه ، صورت سود و زیان ، صورت حقوق صاحبان سرمایه اشاره کرد.

دفتر کل

دفتر کل عبارتست از دفتری که حسابها پس از طبقه بندی ، به طور جداگانه در آن نگهداری می شوند . این حسابها ممکن است به صورت صفحات یک دفتر و یا به صورت کارتها و اوراق آزاد باشد . البته طبق قانون تجارت ایران ، استفاده از کارت به عنوان دفتر کل ، مجاز نیست .

متداولترین فرم حسابهای دفتر کل ، در حقیقت همان فرم تی (T) است که هریک از طرفین

آن به چند ستون تقسیم شده است و از چند قسمت اصلی به شرح زیر تقسیم می شود :

عنوان حساب : در بالای صفحات و یا کارتهای مربوط به هر حساب ، نام و شماره حساب

مذکور نوشته می شود .

ستون تاریخ : در این ستون تاریخ ثبت شده در دفتر روزنامه که همان تاریخ وقوع

معاملات است ، نوشته می شود و نه تاریخ نقل اعداد از دفتر روزنامه به دفتر کل . این

ستون نیز مانند ستون تاریخ دفتر روزنامه ، به دو ستون جداگانه برای تاریخ روز و تاریخ

ماه تقسیم می شود . تاریخ سال در زیر کلمه تاریخ و تاریخ ماه را باید فقط در نخستین

سطر هر صفحه و یا آغاز ماه جدید و تاریخ روز را برای کلیه اقلام تکرار کرد .

ستون شرح : معمولا در این قسمت شرح مختصری از معاملات نوشته می شود . البته

بعضی از حسابداران فقط به نوشتن عبارت " به شرح دفتر روزنامه " اکتفا می کنند .

ستون عطف : در این ستون شماره صفحه دفتر روزنامه در مقابل هریک از اقلام نقل شده

ثبت می گردد .

ستون مبلغ : در این فرم ، دو ستون مبلغ یکی برای مبالغ بدهکار در سمت راست و دیگری

برای مبالغ بستانکار در سمت چپ وجود دارد .

باید توجه داشت که نقل اعداد از دفتر روزنامه به حسابهای مربوط در دفتر کل به منظور طبقه بندی فعالیت‌های مالی می باشد.

فعالیت مالی

منظور از **فعالیت‌های مالی** آنگونه فعالیت‌هاییست که به طریقی موجب تغییراتی در دارایی ، بدهی و یا سرمایه یک شخص یا موسسه گردد . فعالیت‌های مالی هر موسسه که در واقع مبادلات تجاری می باشند ، اساس و مبنای عملیات حسابداری آن موسسه محسوب می شود .

فعالیت‌های مالی انجام شده ، توسط یک موسسه اقتصادی در طی یک دوره مالی ، در دفاتر خاصی (دفتر معین ، دفتر روزنامه ، دفتر کل) به ثبت می رسند . در پایان هر دوره مالی با استفاده از مانده حسابها صورتهای مالی تهیه می گردند که منعکس کننده داراییها ، بدهیها ، درآمدهای کسب شده و هزینه های پرداخت شده موسسه مورد نظر باشند . فعالیت‌های مالی انجام شده توسط یک موسسه یا واحد اقتصادی به دو دسته تقسیم می شوند :

فعالیت‌های مالی بیرونی : فعالیت‌های مالی بیرونی همان فعالیت‌هایی هستند که بین موسسه مورد نظر و سایر موسسات انجام پذیرند مانند قراردادی که برای بیمه ساختمان با یک شرکت بیمه منعقد می گردد .

فعالیت‌های مالی درونی : فعالیت‌های مالی درونی آن دسته از فعالیت‌های مالی هستند که به منظور تعدیل مانده بعضی از حسابها و به دست آوردن مانده واقعی آنها در دفاتر موسسه انجام می پذیرند مانند تعدیل مانده حساب پیش پرداخت بیمه ساختمان در پایان دوره مالی .

ترازنامه

ترازنامه یا بیلان عبارتست از صورتی که وضع مالی یک موسسه را در یک تاریخ معین (غالباً آخرین روز ماه یا سال) نشان می دهد و به همین دلیل به آن صورت وضعیت مالی نیز گفته می شود . ترازنامه در واقع همان معادله حسابداری است که در آن ارقام مربوط به هریک از دو طرف معادله تفکیک و با طبقه بندی جزییات نمایش داده شده است . به عبارتی ترازنامه صورتی از مایملک و بدهیهای یک موسسه می باشد .

عنوان ترازنامه شامل سه سطر است که سطر اول نام موسسه ای می باشد که ترازنامه جهت نشان دادن وضعیت مالی آن تهیه می گردد در سطر دوم نام صورت مالی تهیه شده که همان ترازنامه است ذکر می شود . در سطر سوم تاریخ تنظیم ترازنامه که معمولاً یک روز معین است نوشته می شود و این بدان معنی است که ترازنامه نشاندهنده وضع مالی موسسه در یک روز معین است و نه در یک دوره مالی . ضمناً ترازنامه وضعیت مالی یک موسسه را نشان می دهد و نه وضعیت مالی شخصی صاحب یا صاحبان موسسه را چرا که ممکن است ایشان منابع ایجاد درآمد دیگری نیز داشته باشند .

ترازنامه خود به دو صورت گزارشی (عمودی) و حسابی (افقی) تهیه می شود .

در شکل گزارشی ترازنامه ابتدا عنوان ترازنامه مشتمل بر سه سطر آورده می شود . سپس داراییها را به صورت ستونی می آوریم . پس از آن بدهیها نوشته شده و پس از آن حقوق صاحبان سرمایه را می آوریم . بدهیها را قبل از حقوق صاحبان سرمایه می آوریم بدلیل اینکه طلبکاران در دریافت مطالباتشان نسبت به صاحب یا صاحبان موسسه تقدم دارند . در شکل حسابی ترازنامه پس از عنوان ابتدا داراییها در سمت راست و سپس بدهیها و حقوق صاحبان سرمایه در سمت چپ نوشته می شوند .

به طور کلی می توان گفت ترازنامه صورتی است که اطلاعات لازم در مورد پرداخت بدهی های موسسه را در اختیار می گذارد.

دارایی جاری

اموال و حقوق مالی متعلق به هر موسسه را که قابل تقویم به پول و دارای منافع آتی است ، را دارایی می گویند . در این تعریف منظور از اموال انواع دارایی مشهود و قابل لمس و رویت مانند : موجودی نقدی ، ملزومات ، اثاثه ، ساختمان و... و منظور از حقوق مالی اقسام دیگر دارایی مانند : مطالبات از اشخاص حقیقی و حقوقی (حسابهای دریافتنی ، اسناد دریافتنی) ، حق اختراع ، سرقتی و نظایر آن می باشد .

داراییها خود به پنج گروه اصلی تقسیم می شوند که عبارتند از :

داراییهای جاری : این داراییها اقلامی هستند که انتظار می رود در طی یک سال یا یک دوره عملیاتی از تاریخ تنظیم ترازنامه (هر کدام که طولانی تر است) به وجه نقد تبدیل ، یا

مصرف و یا فروخته شوند . معمولا داراییهای جاری بر حسب سرعت تبدیل شدن به وجه نقد و یا مصرف در ترازنامه منعکس می گردند .

سرمایه گذاریهای بلند مدت : این سرمایه گذاریها ، مانند خرید اوراق قرضه و یا سهام موسسات دیگر ، از نوع داراییهایی می باشند که مدیران موسسه انتظار ندارند در طی یک دوره مالی به وجه نقد تبدیل گردند .

داراییهای ثابت: این داراییها ، اقلامی مشهود با عمری طولانی می باشند که در جریان عملیات موسسه مورد استفاده قرار می گیرند . داراییهای این گروه به مرور زمان و پس از استفاده مکرر فرسوده می گردد به همین دلیل برای هر یک از داراییهای ثابت استهلاک منظور می شود .

داراییهای نامشهود : این گروه از داراییها نشاندهنده حقوق قانونی و یا ارتباط خاصی است که وجود فیزیکی نداشته ، منافی را برای صاحب آن در آینده به دنبال دارد . از جمله داراییهای نامشهود می توان به حق اختراع ، حق امتیاز تولید ، فرانشیز و سرقفلی اشاره کرد .

سایر داراییها : هر گاه موسسه ای دارایی داشته باشد که نتواند آن را در یکی از گروههای فوق طبقه بندی نماید از عنوان سایر داراییها استفاده می کند.

صورت سود و زیان

صورت سود و زیان صورتی است که وضعیت فعالیتهای مالی یک موسسه و نتیجه آن را در یک تاریخ معین نشان می دهد . بنابراین بدون وجود صورت سود و زیان نمی توان از چگونگی فعالیتهای مالی طی یک دوره آگاه گردید .

به طور کلی باید گفت که صورتهای مالی به منظور دادن اطلاعاتی در مورد قابلیت سودآوری و قدرت پرداخت بدهیهای واحدهای انتفاعی به استفاده کنندگان از این صورتهای تهیه می گردند و صورت سود و زیان که از جمله مهمترین این صورتهای هستند حاوی اطلاعاتی است که قابلیت سودآوری موسسه را نشان می دهد .

به طور کلی هر فرد در زندگی روزانه اش می تواند میزان سود و زیان حاصل از دسترنجش را با یک تفریق ساده هزینه ها از درآمدها بدست آورد . دریک موسسه نیز وضعیت به همین طریق است و سود و زیان آن موسسه در طی دوره مالی به ترتیب زیر حاصل می گردد :

هزینه ها در طی دوره مالی - درآمد در طی دوره مالی = سود ویژه در طی دوره مالی

درآمد در طی دوره مالی - هزینه ها در طی دوره مالی = زیان ویژه در طی دوره مالی

این صورت نیز دارای عنوانی مشتمل بر سه سطر است که سطر اول نام موسسه ای است که این صورت برای آن تهیه می گردد و سطر دوم نام صورت مالی یعنی صورت سود و زیان است و سطر سوم شامل دوره مالی که این صورت برای آن تهیه می گردد می باشد که به صورت برای سال / ماه منتهی به نوشته می شود .

برای تهیه صورت سود و زیان پس از نوشتن عنوان درآمدها را به صورت ستونی می نویسیم ، سپس هزینه ها را پس از جمع درآمدها می نویسیم و پس از آن جمع هزینه ها را از جمع درآمد کم می کنیم در صورتی که عدد مثبتی به دست آمد سود ویژه دوره مالی و در صورتی که عددی منفی به دست آمد زیان ویژه دوره مالی به دست می آید .

البته این صورت سود و زیان از ساده ترین شکل صورتهای سود و زیان است که برای شرکتهای خدماتی مورد استفاده قرار می گیرد.

صورت حقوق صاحبان سرمایه

صورت حقوق صاحبان سرمایه ، یکی از صورتهای مالی است که به وسیله آن میزان حقوق صاحبان سرمایه در انتهای دوره مالی محاسبه می گردد . معمولاً صورت حقوق صاحبان سرمایه ، برخلاف ترازنامه که وضع مالی موسسه را در یک روز معین نشان می دهد ، تغییرات سرمایه یک موسسه را برای یک دوره ، مثلاً یک ماه ، سه ماه و... نشان می دهد .

باید توجه داشت که می توان این صورت را به طور جداگانه تهیه نمود و ضمیمه ترازنامه کرد یا اینکه عملیات مربوط به آن را در سمت چپ ترازنامه در قسمت حقوق صاحبان سرمایه عیناً نشان داد .

صورت حقوق صاحبان سرمایه نیز همانند سایر صورتهای مالی دارای عنوانی مشتمل بر سه سطر به شرح زیر می باشد :

سطر اول : نام موسسه ای که این صورت مالی برای آن تهیه می گردد .

سطر دوم : نام صورت مالی که همان صورت حقوق صاحبان سرمایه می باشد .

سطر سوم : دوره مالی که این صورت برای آن تهیه می گردد .

باید توجه داشت که ترازنامه وضع مالی یک موسسه را در یک روز معین نشان می دهد ، در حالیکه صورت حقوق صاحبان سرمایه ، تغییرات یک موسسه را در طی یک دوره مالی نشان می دهد در نتیجه قید کلمه برای سال منتهی به یا برای ماه منتهی به یا برای دوره مالی منتهی به ضروری به نظر می رسد.

تعریف سرمایه

سرمایه از مهم ترین عوامل تجارت بوده و بزرگ ترین وسیله جلب منفعت است. هر شرکت باید دارای سرمایه باشد، تا بتواند نتیجه ای از عملیات خود که تجارت است برده و منتفع شود. اهمیت شرکت های تجاری را از سرمایه آنها می توان درک کرد .

برای سرمایه حداکثری تعیین نشده و شرکاء به هر مقدار بتوانند ممکن است سرمایه را افزایش دهند. در بعضی از ممالک اروپا حداقلی جهت سرمایه شرکت های سهامی معلوم شده، و در کشور ما هم به موجب ماده ۵ اصلاحی اسفند ۱۳۴۷ مقرر گردیده در موقع تأسیس، سرمایه شرکت های سهامی عام از پنج میلیون ریال و سرمایه شرکت های سهامی خاص، از یک میلیون ریال نباید کمتر باشد مسلم است هیچ موقع سرمایه شرکت های سهامی عام یا خاص از این مبالغ نباید کمتر باشد و اگر کمتر شد به شرحی که گذشت در صورتی که شرکاء تا یک سال جبران ننمایند یا شرکت را به نوع دیگر تبدیل نکنند حکم به انحلال شرکت داده خواهد شد .

سرمایه شرکت سهامی عبارتست از جمع قیمت اسمی سهام آن شرکت. بنابراین سرمایه به سهام متساوی قسمت شده و هر یک از شرکاء یک یا چند سهم آن را خواهند داشت.

تعریف

تراز پرداخت ها جدولی است حاوی مبادلات بدهکار و بستانکار یک کشور با کشورهای دیگر و سازمان های بین المللی که به شکل مشابه با حساب های درآمد و مخارج شرکتها تنظیم می شود. این مبادلات به دو گروه کلی تقسیم می شوند :حساب جاری و حساب سرمایه .حساب جاری نیز متشکل از دو بخش است :تجارت مرئی (یعنی واردات و صادرات کالاها)، و تجارت نامرئی (یعنی درآمد و مخارج خدماتی مانند بانکداری، بیمه، جهانگردی، کشتیرانی و نیز سود دریافتی از طرف های خارجی و بهره های پرداختی به آنها) .

مانده حساب جاری در یک دوره عبارتست از تفاوت میان درآمد ملی و مخارج ملی .شکل و نحوه ارائه جدول تراز پرداخت ها در کشورهای مختلف یکسان نیست و حتی در یک کشور معین در زمانهای مختلف تفاوت می یابد .

در ایران

امروزه تنظیم تراز پرداخت ها در همه کشورها متداول است. در ایران این جدول برای نخستین بار در سال 1325 خورشیدی توسط بانک ملی ایران تهیه شد، ولی چندی بعد یعنی در سال 1339 با تاسیس بانک مرکزی ایران وظیفه تنظیم تراز پرداخت ها به این بانک محول شد. از آن زمان تاکنون بانک مرکزی هر سال بر اساس راهنمای صندوق بین المللی پول، جدول تراز پرداخت های کشور را تنظیم و منتشر می کند. این جدول شامل همه مبادلات اقتصادی ایران با خارج، یعنی معاملات پایاپای و معاملات مبتنی بر ارزهای مختلف و پول رایج کشور، می گردد. آمار مربوط به کالاها به استثنای نفت، مبتنی بر آمار گمرکات

است و ارقام مربوط به خدمات و حساب های سرمایه ای از اسناد ارزی و سایر منابع استخراج می شود. برای دادن تصویری روشن از تراز پرداخت های ایران، جدول زیر از گزارش اقتصادی و ترازنامه سال 1354 بانک مرکزی آورده شده تا نشان دهنده تقسیم بندی و اجزای عمده این حساب باشد .

تراز پرداخت های ایران در سالهای ۱۳۵۱ و ۱۳۵۴

میلیون دلار		
1354	1351	
2946	281-	خالص حساب جاری
21971	2734	(الف) دریافت های جاری
		(ب) مرئی:
19053	2114	(1) دریافت های خنث نفت
202	36	(2) دریافت های خنث صدور گاز
448	329	(3) خرید ارز از محل صادرات کالا
		(نامرئی):
2268	255	(4) خرید ارز از محل خدمات
19025-	3015-	پرداخت های جاری
		(ب) مرئی:
15924-	2568-	(1) فروش ارز و استفاده از وام و اعتبارات خارجی برای واردات کالا
122-	3-	(2) طلا (غیر از طلا بانکی)
		(نامرئی):
2979-	444-	(3) فروش ارز برای خدمات
		خالص حساب سرمایه
3639-	668	(1) دریافت
961	1014	(2) پرداخت
4600-	346-	
		اشتباهات آماری و تعدیل مربوط به تغییرات نرخ ارز
298-	25-	
991-	362	موازنه اساسی

همانطور که در جدول مشاهده می شود، جذب ارز به داخل کشور که از محل صادرات کالاها و خدمات به خارج یا ورود سرمایه به داخل کشور انجام می گیرد با ارقام مثبت نشان داده شده است، و در مقابل خروج ارز از کشور که در اثر واردات کالاها و خدمات یا انتقال سرمایه به خارج به وجود می آید با ارقام منفی مشخص شده اند. همچنین می بینیم که در سال ۱۳۵۱ موازنه اساسی، مثبت و معادل ۳۶۲ میلیون دلار بوده است، در حالیکه در سال ۱۳۵۴ این موازنه منفی شده و به ۹۹۱ میلیون دلار رسیده است. باید توجه داشت که صرفاً

از روی مثبت یا منفی بودن موازنه تراز پرداخت ها نمی توان به یک ارزیابی مثبت یا منفی دست یافت. در حقیقت کسری موازنه پرداخت ها را می توان نوعی اخذ وام به شمار آورد که از آن برای افزایش پس انداز و سرمایه گذاری داخلی به منظور رشد آینده اقتصاد می توان استفاده کرد. از سوی دیگر هرگاه کسری تراز پرداخت ها مثلاً ناشی از فزونی تقاضای کل بر عرضه کل در بازار داخلی باشد، تا زمانی که این بازار به نقطه تعادل دست یابد کسری ادامه خواهد داشت .

برای تصحیح عدم تعادل تراز پرداخت ها راه های گوناگونی وجود دارد. هرگاه نابرابری تراز پرداخت ها موقتی باشد، اخذ وام از کشورهای خارجی یا سازمانهای بین المللی را می توان یک راه حل کوتاه مدت به شمار آورد. به منظور تاثیر گذاری سریع بر موازنه تجاری مرئی می توان از تعرفه های وارداتی، سهمیه های وارداتی، سپرده وارداتی، تشویق های صادراتی استفاده کرد، لیکن اتخاذ چنین سیاست هایی همواره تابع مقررات گات (موافقتنامه عمومی تعرفه ها و تجارت) خواهد بود. کنترل ارز و خرید و فروش آن نیز از جمله اقداماتی است که از طریق تعدیل سطح تقاضای کل در اقتصاد داخلی، برای خنثی کردن فشارهای وارده بر موازنه پرداخت ها به کار گرفته می شود. تعیین نرخ برابری ارز (کاهش ارزش پول کشور) از سیاست های متداولی است که از سوی بسیاری از کشورها، برای فائق آمدن بر کسری های مزمن تراز پرداخت ها به اجرا در آمده است. این روش در نظام نرخ های ارز ثابت، که از پیمان برتن وودز در سال ۱۹۴۴ تا ۱۹۷۱ ادامه یافت، به عنوان آخرین چاره بلند مدت به کار گرفته می شد .

لیکن باید توجه داشت که سیاست مزبور، دیر یا زود، متقابلاً از سوی کشورهای زیربیط
(تاثیر پذیر از کاهش ارزش پول) نیز برای مقابله به مثل مورد استفاده قرار می گرفت. فروش
طلا توسط دولت ها نیز از اقداماتی به شمار می رود که برای رفع عدم تعادل موازنه
پرداختها به کار گرفته می شود.